

Farhågor och framtidsspaningar

Högre utbildning och arbetsmarknad
i det nya decenniet

Farhågor och framtidsspaningar

Högre utbildning och arbetsmarknad i det nya decenniet

Rapporten är skriven av Elin Sundin från Maktbyrån
på uppdrag av Saco studentråd.

© Saco studentråd

ISBN: 978-91-88019-47-9

www.saco.se/student

Förord

Den snabba utvecklingen i samhället är något som tar sig uttryck på många sätt. Det är en tid av oro på många plan med såväl klimathotet som automatisering av arbetsuppgifter som skapar en känsla av ovisshet hos många av oss. Vi är en trygghetsvurmande generation. Hälften av landets unga väljer att söka till högre utbildning och det är ett val som många gör för att det i de flesta fall är ett säkert kort för att få ett bra arbete med skälig lön och god arbetsmiljö. Så har det åtminstone sett ut historiskt och Saco studentråd arbetar givetvis för att det ska se ut så även i framtiden.

För att högre utbildning ska vara attraktivt i framtiden krävs det att utbildningar håller hög kvalitet och gör studenter anställningsbara samt ger oss en god start i vårt yrkesliv. Idag förväntas studenter i många fall lägga flera år på utbildningar på universitet eller högskola utan att någonsin komma ut och möta verkligheten i arbetslivet. Det är först efter examen som vi ställs inför vad som verkligen krävs av oss som arbetstagare och det skapar en chock, men försvårar också möjligheten för oss att göra det bästa av vår tid på lärosätet och att maximera vår kompetens från början i vårt yrkesliv.

En annan viktig faktor för att högre utbildning ska vara ett bra val kräver det att arbetsmiljön för akademikeryrken fortsätter att vara god och att livslönen är konkurrenskraftig med andra yrken över tid. Idag ser vi hur många akademiker lider av psykisk ohälsa relaterad tills deras arbetssituation samtidigt som fler och fler branscher ställer hårda effektiviseringskrav. Denna utveckling är något som behöver åtgärdas och normen för vad en arbetstagare ska klara av under en arbetsdag behöver begränsas så att det inte går ut över arbetstagarens fritid. Det kräver att våra fackföreningar ställer högre krav på arbetsgivare och alltid utgår ifrån arbetstagarens trygghet och välmående.

Saco studentråd tror på ett samhälle byggt på vetenskap. Det är grundbulten för att vi ska ha en trygg grund att stå på. För att nå dit krävs forskning av hög kvalitet och människor med akademisk kompetens som tillämpar ett vetenskapligt förhållningssätt i sitt vardagliga arbete.

Mimmi Rönnqvist
Ordförande
Saco studentråd

Åsa Ström
Vice ordförande
Saco studentråd

Innehåll

– Det sker en snabb teknisk utveckling och vi har en arbetsmarknad som är i ständig förändring. Lärosätena måste arbeta strategiskt för att möta dessa utmaningar och ha system som upprätthåller kvalitén på högre utbildning.

Det sa universitetskansler Harriet Wallberg på en konferens om utbildning i danska Kolding den 28 april 2016.

Världen är i konstant förändring. Det är kanske det enda vi kan vara säkra på. Samtidigt lever vi i en allt mer snabbföränderlig och komplex värld som ibland kan vara svår att förstå. Världen förändras politiskt, ekologiskt, ekonomiskt, digitalt och socialt.

När de sista raderna skrivs i den här rapporten har Coronapandemin och den rekordsnabba efterföljande ekonomiska krisen slagit till med full kraft. Tiotusentals arbetstagare har varslats om uppsägning de senaste två veckorna. Världen håller andan inför vad krisen kommer att ha ställt till med i våra samhällen. Regeringen tog snabbt beslut om att karensdagen skulle slopas tillfälligt. Dessutom har regeringen tillfälligt förstärkt skyddet i A-kassan. Ekonomer förutspår att globaliseringen kommer att rullas tillbaka och att massiva konkurser står att vänta. Regeringen har lanserat olika stödpaket med möjlighet till korttidspermitteringar till stora och medelstora företag på arbetsmarknaden. Tjänsteföretag inom bland annat besöksnäringen, flygbranschen och restaurangbranschen har varit de första företagen att varsla personal. I nästa skede drabbas även industrin och flera andra områden inom vårt samhälle. Det talas om en extrem osäkerhet eftersom detta är en finansiell kris vi historiskt inte har några jämförbara erfarenheter av. Lärosäten inom den högre utbildningen har av regeringen rekommenderats att stänga och istället bedriva distansundervisning, något som har givit möjlighet att utveckla det digitala lärandet och ta vara på den tekniska utvecklingen. Coronakrisen våren 2020 har också tvingat arbetsplatser med tjänstemän att gå över till att arbeta och samarbeta på distans. Samtidigt har det på kort tid visat på utmaningen med belastningar på nätet. Den kris världen just nu upplever är på ett sätt ett test för hur förberedda arbetsmarknaden och lärosätena är för att ställa om till att implementera den nya tekniken i sin befintliga verksamhet.

Stabilitet i en oförutsägbar framtid

En snabbföränderlig värld är ännu svårare att förstå för nya akademiker som är på väg ut i ett arbetsliv där de ska omsätta sina akademiska kunskaper i praktiskt arbete. I undersökningar gjorda av bland annat undersökningsföretaget Ungdomsbarometern uppger unga 15-24 år att trygghet blir allt viktigare. Kanske därför att unga behöver stabilitet i en samtid där framtiden blir diffus och oförutsägbar. Unga svarar också i stor utsträckning i rapporten Generation engagemang & trygghet från Ungdomsbarometern att de har stora möjligheter att påverka sin egen framtid. Det är kanske inte så konstigt eftersom de har påverkats av en stark individualiseringstrend i samhället.

Saco studentråd organiserar studenter på högskolor och universitet runt om i landet och bedriver studentfackligt arbete. De skriver årligen rapporter om facklig organisering, högre utbildning och arbetsmarknadsanknytning.

Den här gången har Saco studentråd via analys- och undersökningsföretaget Novus frågat nyutexaminerade studenter som endast varit aktiva på arbetsmarknaden i max fem år om utbildningens matchning till nuvarande arbete, utbildningens studiemiljö och studenthälsan samt syn på facket. Novus har frågat 1067 personer och i undersökningen ges ett antal svar om hur väl studierna matchar de nyexaminerade akademikernas arbetsmarknad och deras syn på fackets roll och möjligheten till engagemang.

Utifrån resultaten i undersökningen kommer den här rapporten att beskriva ett antal samtids- och framtidsspaningar som är nära förknippade med de upptäckter som framkommer i undersökningen kopplat till nya akademikers syn på utbildning, arbetsmarknad och fackets relevans.

Vad vet vi om målgruppen? Den tillfrågade målgruppen tillhör delvis en av de generationer som växte upp med smartphone och sociala medier, som har sett en allt ökande etableringsålder gällande anställning och bostad, som värnar trygghet och värderingsburna arbetsgivare högt (Generation engagemang & trygghet; Ungdomsbarometern och LO).

Vi vet också att den största delen av den tillfrågade målgruppen är mellan 30-39 år (740 personer), är gifta eller sambo och bor huvudsakligen i storstäder eller i större städer. 256 personer uppger att de inte är medlemmar i facket och av de som är medlemmar i facket är ett Sacoförbund vanligast.

Saco studentråd har varit intresserade av att följa nyutexaminerade akademiker max fem år efter sina studier och enligt underlaget förstår vi att målgruppen är i olika åldrar och med stor sannolikhet även olika arbetsmarknadserfarenheter sedan tidigare. Detta gör att begreppet som kommer att användas framöver i rapporten främst är 'nya akademiker'

Utbildning rustar inför framtiden

Det gemensamma för alla som har svarat på Saco studentråds undersökning är att majoriteten (nio av tio) tycks ha rustats bra för den nuvarande arbetsmarknaden inom deras respektive fält. Endast cirka en av tio arbetar inom arbetaryrken eller inom privat sektor med för utbildningen ej relevanta arbetsuppgifter.

Idag krävs eftergymnasial utbildning till de flesta arbetsuppgifter som ska utföras på arbetsmarknaden och den svenska akademiska utbildningen står sig stark. Det visar också Saco studentråds undersökning där tre av fyra uppger att utbildningen har givit dem praktisk och teoretisk kunskap för att klara av det som förväntas av dem i det nuvarande arbetet.

Diagram 1

Drygt varannan (54%) uppger dessutom att deras utbildning gav dem en uppfattning om vilken arbetsmarknad som de kan förvänta sig med sin utbildning. Drygt hälften anser att de har fått vägledning men målet måste vara att alla utbildningar ger relevant och för studenterna användbar arbetslivsanknytning.

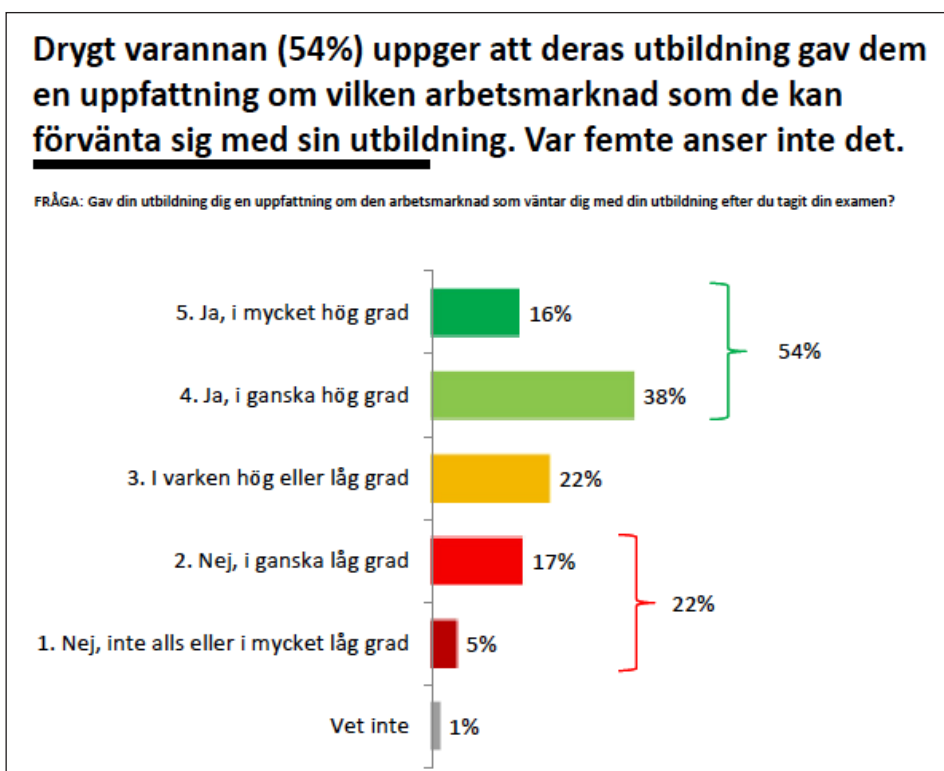

Diagram 2

Två av tre (66%) anser att arbetsgivare värdesätter den akademiska utbildningen. Var femte (18%) anser inte det.

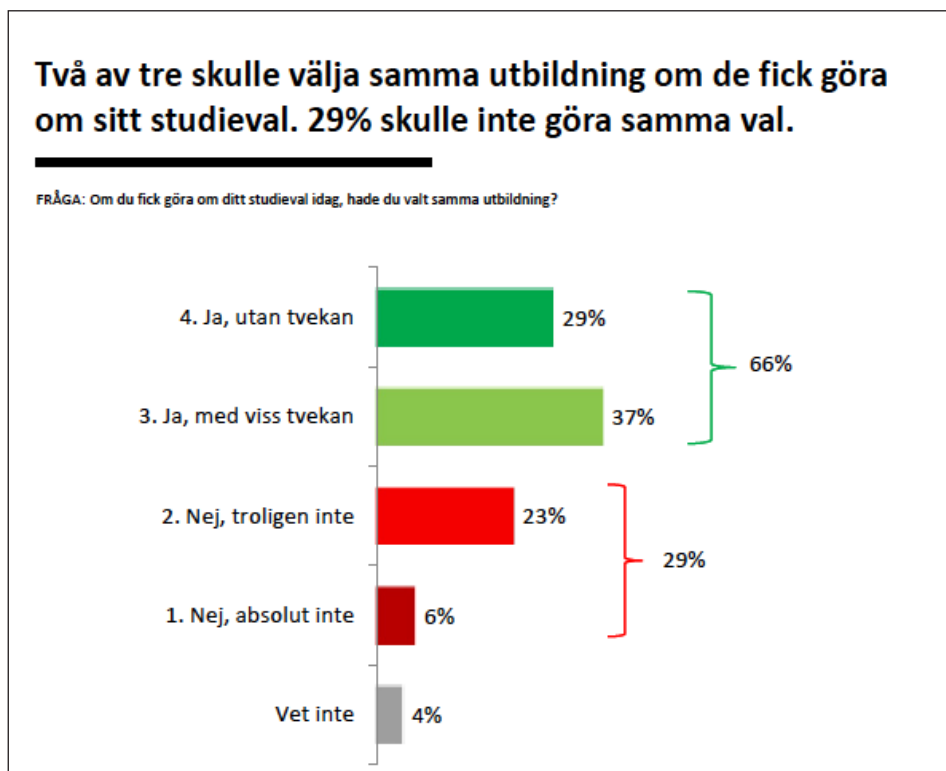
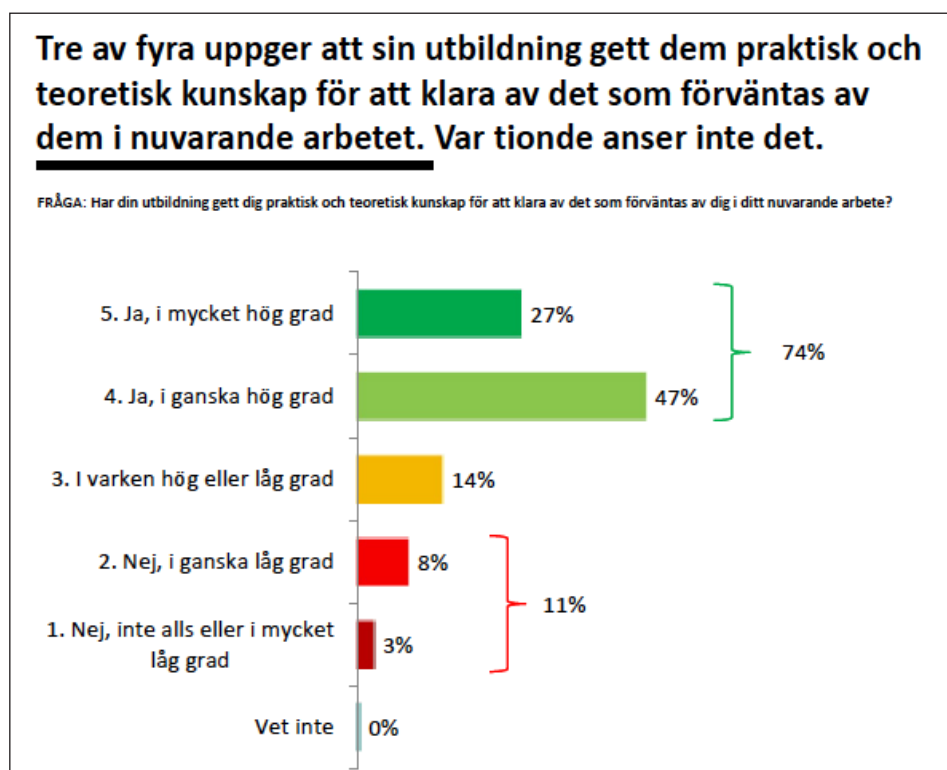

Diagram 3.

Tre av fyra i undersökningen hävdar att utbildningen har givit dem praktisk och teoretisk kunskap för att klara av vad som förväntas av dem i det nuvarande arbetet. Var tionde anser inte det. Att tre av fyra anser att utbildningen står sig väl är ett relativt gott betyg för den högre utbildningen.

2009 gjorde Riksrevisionen en översikt över studenters anställningsbarhet i rapporten 'RiR 2009:28, Studenternas anställningsbarhet – regeringens och högskolans insatser.'

Riksrevisionens granskning visade att det fanns stora skillnader mellan olika utbildningsprogram gällande i vilken utsträckning högre utbildning arbetslivsanknyts och är arbetsmarknadsrelevant. För många utbildningsprogram saknas rutiner för att säkerställa arbetslivsanknytning i utbildningen. Det är ofta upp till den enskilde kurs- eller programansvarige läraren att avgöra om och på vilket sätt olika moment ska arbetslivsanknytas.

Vissa utbildningsprogram saknade i stort sett helt arbetslivsanknytning. Samtidigt fanns det exempel på institutioner och utbildningsprogram som systematiskt arbetade för att främja studenternas anställningsbarhet. En viktig förklaring till det är att det fanns intresse och engagemang hos institutionsledning, programansvariga, studentkårer och studentföreninga samt eldsjälarna som drev på arbetet.

Samtliga lärosäten ansåg sig ha ansvar för att främja sina studenters anställningsbarhet, samtidigt som en majoritet av dem även ansåg att anställningsbarhet är ett viktigt och relevant begrepp i högskolesammanhang.

Många lärosäten hade formulerat övergripande mål för att främja sina studenters anställningsbarhet. Men lärosätesledningarna följde sällan upp hur målen implementerades i verksamheten. Enligt Riksrevisionens enkätundersökning har tre av fyra lärosäten övergripande mål och strategier för att främja studenternas anställningsbarhet men bara hälften följde upp målen om anställningsbarhet.

Samtids- och framtidsspaningar

En mängd studier och rapporter har de senaste åren skrivits angående organiseringen av framtidens arbete och arbetsliv. Bland annat beskriver World Economic Forum tiden vi nu lever i som den fjärde industriella revolutionen. Det genomgående är en uppmärksamhet kring ett förändrat sätt att leva, arbeta och relatera till varandra. Man beskriver bland annat automatisering och internet of things (IoT), det vill säga att allt fler digitala tjänster finns runt omkring oss och påverkar sättet vi både har börjat och kommer att börja organisera våra samhällen och arbetsmarknad. Det finns en mängd trender vi kan se. Den främsta är att arbetsmarknaden tycks förändras på ett oförutsägbart vis. Tankesmedjan Futurion beskriver i sin rapport (2017) ett antal skeenden.

Futurion pekar på ett antal studier från de världsledande forskarna Frey och Osborne där de visar att det som går att definiera också går att automatisera. I Freys och Osbornes forskning pekar de på att 47 procent av allt vi gör i dag kan ersättas av robotar. Ofta tolkas det som ett hot mot alla rutinmässiga arbeten. Futurion beskriver det i sin rapport som att i skeden av tekniskiften är det naturligt att vissa arbeten försvinner och andra kommer till. Vissa arbeten har försvunnit men fortfarande har inte särskilt många nya arbeten inom digitaliseringen skapats. Futurion är tydliga med att det främst inte är yrken där en akademisk examen krävs som riskerar att försvinna.

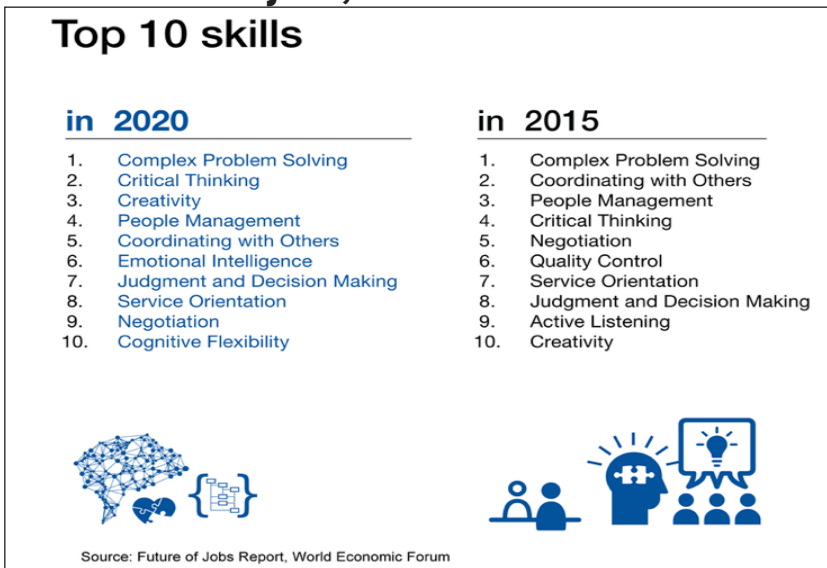
Redan i år beskriver World Economic Forum att Blockkedjor och AI tar ett stort utvecklingssteg i hur vi arbetar. Däremot anses farhågan inte överhängande för att robotiseringen kommer att ske i en hastig takt eftersom robotar fortfarande är dyra på marknaden.

Institute for the Future (IFTF), en tankesmedja i Palo Alto, Kalifornien (Futurion 2017) har i Future Work Skills 2020 tittat närmare på ett antal trender. Dessa är bland annat:

- Kraftigt ökad livslängd
- Uppkomsten av smarta maskiner och system
- Världen blir beräkningsbar
- En ny medieekologi
- Samverkande organisationer
- En globalt sammankopplad värld

Vad som anses bli allt mer betydelsefullt för arbetsmarknaden är andra kvaliteter och kompetenser som algoritmer inte kan hantera. Många beskriver exempelvis en framväxt av relationssamhället där mänskliga färdigheter får en större betydelse. Kreativitet, kritiskt tänkande, social intelligens och en förståelse för mellanmänskliga relationer samt komplex problemlösning får exempelvis en allt mer framträdande roll på en arbetsmarknad där automatisering kan räkna ut mycket på förhand.

Bild: Future of jobs, World Economic Forum

Vad betyder den här utvecklingen för utformningen av den högre utbildningen?

För att den akademiska utbildningen ska bibehålla sin relevans på en förändrad arbetsmarknad behöver huvudmännen för den högre utbildningen förstå förändringen av organiseringen av arbete. Vissa initiativ har exempelvis tagits av Universitetskanslerämbetet (UKÄ) för att lyfta det stora behovet av universitetsutbildad personal till offentlig sektor, särskilt gällande vårdpersonal. Däremot ser Saco studentråd ett tydligt behov av att bredare diskutera behovet av strukturer för tvärvetenskaplighet som kommer att bli allt viktigare när färdigheter som idag anses relevanta kommer att skifta.

Trygghet- en framtidsfråga

Arbete kan fylla många olika funktioner i människors liv. Arbete motverkar psykisk ohälsa men kan även skapa psykisk ohälsa. I en föränderlig omvärld behöver arbetet och arbetsmarknaden bidra med trygghet. Vi spenderar den större delen av våra liv på arbetet. Arbetet ska inte bara bidra till försörjning. Det bidrar också till vår identitet och vår identitet avspeglas i det arbete vi utför. Vi lever med andra ord av det vi ger till vår arbetsgivare. Förutom detta ger arbete frihet och självaktning. Arbete har med andra ord ett eget värde i sig. Om detta skriver bland annat Torild Carlsson i 'Äntligen måndag, arbetsmarknad för alla.'

Det övergripande mönstret som framträder i Saco studentråds undersökning är att trygghet tycks vara en betydelsefull fråga för de nya akademikerna. Kanske är det så att trygghet blir allt viktigare när världen runt omkring är svår att förutsäga. Då blir vardagen ett sätt att kontrollera detta tillstånd. Nya akademiker på arbetsmarknaden visar genom sina svar i undersökningen att arbetsmiljö och arbetsvillkor är fackföreningarnas viktigaste uppgifter.

Av undersökningens nya akademiker anser hela sex av tio akademiker att arbetsmiljö och arbetsvillkor är fackföreningarnas viktigaste uppgifter. Det är några fler kvinnor än män som har svarat detta och de arbetar inom offentlig sektor. Det är också samma grupp som svarar att arbetsmiljö och arbetsvillkor är viktigast som anser att facket är relevant. De är medlemmar i ett fackförbund, har inte funderat på att lämna facket och har i undersökningen svarat att de vill ha kontakt med facket via möten.

Att bara en av fem anser att förhandla kollektivavtal är fackföreningarnas viktigaste uppgift visar hur svårt det är att kommunicera det viktiga innehållet som finns i avtalen. Några fler män än kvinnor anser att kollektivavtal är fackets viktigaste uppgift.

Diagram 4

Samtids- och framtidsspaningar

Ekonomer har symboliskt talat om Coronapandemin som en svart svan, en "game changer" för samhällsutvecklingen, eftersom stabiliteten i samhällsfundamentet sattes i gungning på bara ett par veckor. Tiotusentals svenskar varslades om uppsägning på ett par veckor och tusentals blev korttidspermitterade för att företagen skulle kunna undvika konkurs. Företagens överlevnad sattes före arbetstagarnas anställningstrygghet så att företagen framöver skulle kunna återanställa. Arbetstagare blev brickor i ett spel om framtida arbetstillfällen.

En spaning är att detta bör föranleda en framtida debatt om trygghet på arbetsmarknaden. Coronakrisen har visat sig kunna få ofantliga följdverkningar i ekonomin och arbetsmarknaden. I skrivande stund har vi ännu inte kunnat se effekterna för alla de yrkesgrupper som har varslats. Detta kommer att drabba LOs, TCOs och Sacos medlemmar, men i vilken utsträckning är ännu ovisst.

Gig-ekonomi

Appar som möjliggör gig-arbete har under de senaste åren ökat i antal och idag är gigekonomin en etablerad del av svensk arbetsmarknad. Det är plattformar som förmedlar enstaka både enklare arbeten samt arbeten som kräver en eftergymnasial utbildning och yrkesskicklighet. Arbetsförmedlingens verksamhet Jobtech beskriver Gigekonomi såhär:

"Gigekonomin är ett samlingsord som beskriver trenden att allt fler människor idag väljer att ta sig an kortare uppdrag, så kallade "gig", istället för eller på sidan av en traditionell anställning. Trenden drivs på av digitaliseringen som genom digitala marknadsplatser idag gör det lättare att matcha tillfällig arbetskraft med den som behöver den. När de behöver den."

Universitetslektor och docent Maria Norbäck från Göteborgs Universitet problematiserade i en intervju i SR P3 (6 september 2019) bekymren med att allt fler jobbar on demand. Ett betydligt problem är frånvaron av trygghet som den typen av arbete för med sig. Delvis finns problem med tillgång till befintliga socialförsäkringssystem, att individen själv ansvarar för sin arbetsmiljö men också tendensen att framtidens arbetsliv blir alltmer marknadsstyrt och att det personliga varumärket tycks bli allt viktigare för att få uppdrag. Det är också generellt en låg ersättning för arbete som tillhandahålls via marknadsstyrd digital plattform. I en studie uppges att preliminära utvärderingar för gig:ares ersättningar i USA har visat att jobba on demand i själva verket ytterligare kan upprätthålla de löneskillnader som finns på arbetsmarknaden mellan män och kvinnor eftersom kvinnor visades erhålla endast 2/3 av männens ersättning.

Fördelen med att gig:a tycks vara friheten att själv kunna välja när man ska arbeta och hur man vill arbeta. Som akademiker finns det redan idag tillgång till en uppsjö av digitala plattformar som blir mellanhand för yrkesskickliga akademiker.

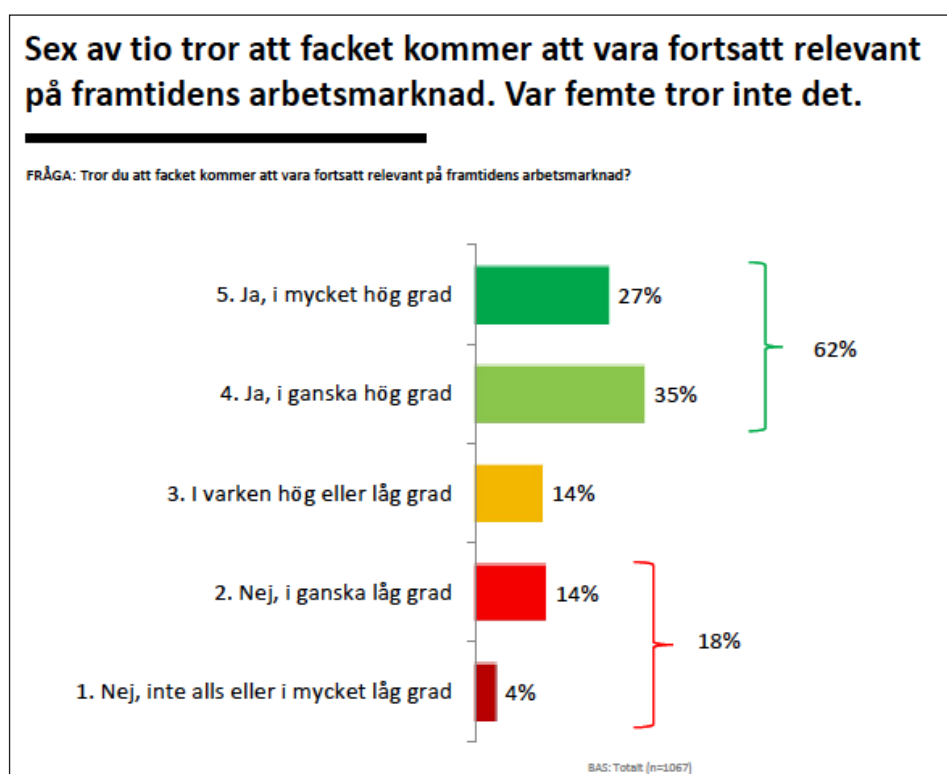
Arbetsförmedlingen har föregått arbetsmarknadens utveckling mot en större marknadsstyrning och har därför upprättat en egen digital infrastruktur kallad jobtech. Där finns bland annat ett lab där frågor om framtidens arbetsmarknad i en digital tidsålder utforskas.

Facklig relevans på en snabbföränderlig arbetsmarknad

Kommer facket att vara relevant i den form som fackförbund organiserar sig nu? Som tidigare konstaterat förutspås det i många studier att alltfler personer i arbetsför ålder kommer att arbeta som konsulter och driva egna verksamheter. Arbetsmarknaden kommer, och är redan på väg att bli fragmenterad med olika organisatoriska former för att som arbetstagare eller uppdragstagare ta betalt för sitt utförda arbete. Detta ställer inte bara nya krav på arbetsgivare utan också på fackförbunden att behålla sin relevans för att tillgodose sin medlemmars behov av goda arbetsvillkor. Det handlar både om hur facket organiserar sig för att tillgodose sina medlemmars intressen i bland annat kollektivavtal och i viktiga lagstadgade arbetsmiljöfrågor men också vilken kompetens som fackliga ombudsmän och förtroendevalda har kring medlemmarnas fackliga och professionella utmaningar. Vi återkommer strax till detta.

I Saco studentråds undersökning tror sex av tio nya akademiker att facket kommer att vara relevant på framtidens arbetsmarknad. Men var femte tror inte det. I en tid då arbetsmiljö anses vara fackets viktigaste uppgift borde rimligtvis siffran vara högre. Notera dock att undersökningen gjordes innan Coronakrisen.

Diagram 5

Samtids- och framtidsspaningar

Under krisen i Sverige har facket betydelse de senaste veckorna blivit allt mer uppenbar. Bland annat har centralorganisationerna beslutat att skjuta upp årets avtalsrörelse. De har också haft en nyckelroll i att förhandla avtalen som bidragit till att tillgodose medlemmarnas intressen när företagen har behövt att permittera personal. Utan avtal i till exempel hotell och restaurangbranschen hade varsel inneburit att anställda har kunnat förlora sitt arbete på dagen. En spaning är att kollektivavtalets innebörd i och med krisen blir allt tydligare. En annan spaning är att allt fler i en framtida undersökning tror att fackets relevans ökar om facket lyckas hjälpa Sverige och de fackliga medlemmarna till arbete och omställning under och efter krisen. Det är till syvende och sist en förtroendefråga om facket ska fortsätta att vara relevant.

Den svenska modellen har byggt Sverige starkt och i en kris är den viktigare än någonsin. Tilliten är traditionellt stark mellan regering, myndigheter och fackförbund. Men fackförbunden har också utmaningar i att följa med i medlemmarnas professionella och fackliga utveckling. När allt fler medlemmar från tid till annan kommer att gig:a ställer det inte bara krav på det fackliga erbjudandet utan också på kunskaper om att driva företag samt om hur gig:ares organisering för att ställa krav på skäliga uppdragsarvoden och villkor gentemot uppdragsgivare. Fackförbund hänvisar idag till företagarorganisationer för organisering, men när gig:are kanske delvis är anställda och delvis gig:ar på en internationell marknad ställs frågan om vem som ska stötta framtidens arbetstagare. Gränsdragningen mellan anställning och gig:ande kommer kanske inte vara lika tydlig.

Graham, Hjort och Lehdonvirta (2017) ställer i sin artikel upp ett antal farhågor, bland annat om förhandling av arbete. Gig:ande utmanar maktförhållandet mellan arbetstagare och arbetsgivare/uppdragsgivare men utsätter potentiellt också gig:are för ett ojämnt maktförhållande där de rankas och betygsätts i ett system för sitt arbete. För de som lyckas rankas högt finns potentiellt mycket jobb att få medan de som rankas lågt riskerar sin trygghet på arbetsmarknaden.

Just nu diskuteras och debatteras facket relevans och framtid på en mängd arenor. Eftersom organisationsgraden har minskat drastiskt de senare åren är det av högsta vikt att de fackliga centralorganisationerna aktivt jobbar med utveckling av sina organisationer för att nå ut till fler. Fler människor, enligt Saco studentråd särskilt unga människor, behöver vara aktiva och engagerade medlemmar i fackförbunden för att fackföreningsrörelsen hela tiden ska utvecklas i rätt takt och i den riktning som medlemmarna vill. Facklig styrka förutsätter hög organisationsgrad på arbetsmarknaden. Centralorganisationerna bör inte bara ta ett ansvar inom sina egna organisationer utan också samarbeta för att utveckla den svenska modellen. Inte minst resultaten i Saco studentråds undersökning i den här rapporten pekar på det. Risken är stor för att fackets relevans och den så framgångsrika svenska modellen kommer att minska i ett samhällsperspektiv om inte facken tar ett gemensamt ansvar. Det kan få effekter att välfärden försvagas, medlemmars behov på arbetsmarknaden inte kan tillgodoses och att facket inte har en roll att spela i omställning, förnyelse och innovation. En risk är i förlängningen också att allt fler svenskar blir fattigare och att nya akademiker inte får för sin utbildning relevanta jobb. Det blir i det scenariot den mest resursstarka akademikern som överlever på en arbetsmarknad utan fackligt stöd.

Sammanfattning och förslag

Saco studentråd organiserar studenter på universitet och lärosäten runt om i Sverige. För Saco studentråds medlemmar är det väsentligt att den högre utbildningen håller en hög kvalitet och tillgodoser studenters möjlighet till kontakt med arbetsmarknaden under studietiden.

I den här rapporten beskriver relativt nyexaminerade studenter sin utbildnings relevans i ett arbetsmarknadsperspektiv. De svarar också på frågor om fackets relevans och om fackets viktigaste uppgifter. Det blir genom svaren tydligt att nya akademiker har ett stort behov av att få kunskap om arbetsmarknaden som de kan förvänta sig under sin studietid. Vad som är uppseendeväckande är att de flesta får vägledning men målet måste vara att alla utbildningar ger denna kunskap. Rapporten gör också ett antal samtids- och framtidsspaningar utifrån målgruppens svar i undersökningen.

Rapporten och de nya akademikernas svar tydliggör ett antal behov kring högre utbildning och dess arbetslivsanknytning.

Arbetsmarknaden som helhet står inför en stor förändring. Stuprören inom utbildningsväsendet behöver luckras upp för att möta utmaningarna. Saco studentråd ser ett tydligt behov av att bredare diskutera behovet av strukturer för tvärvetenskaplighet som kommer att bli allt viktigare när färdigheter som idag anses relevanta kommer att skifta. Saco studentråd vill att lärosäten prioriterar samverkan mellan utbildning och omgivande samhälle med syfte att rusta studenter inför en snabbt föränderlig arbetsmarknad.

Saco studentråd välkomnar därför att partsråd initieras på lärosätena. Det bör vara tvärvetenskapliga sammanslutningar och möjligheten ska finnas för att öppna upp för externa parter i råden för att kontinuerligt utveckla och forma grundutbildningen men de bör även finnas för avancerad nivå. Saco studentråd ser exempelvis att civilsamhälle, offentlig sektor och näringsliv bör finnas representerade. Sverige behöver ett utbildningsväsende som samarbetar med resten av världen och inte låser sig i sig själva.

Saco studentråd vill att alla lärosäten ger teoretisk kunskap som förbereder studenter för en digitaliserad och automatiserad arbetsmarknad. I den tid vi lever nu har utvecklingen mot en automatiserad arbetsmarknad fortfarande inte tagit det utvecklingsprång som den förväntas göra inom några år. Till exempel vet vi att AI suddar ut vissa arbetsuppgifter och att vissa arbetsuppgifter redan har försvunnit men att andra inte har tillkommit.

När vi samtidigt förväntas arbeta allt längre är det troligt att fler akademiker än idag kommer att återvända till lärosätena för att vidareutbilda sig och kanske även studera en ytterligare en grundutbildning. Den här typen av omställning behöver samhället ombesörja både genom större möjligheter till att ta studielån senare i livet och genom att stimulera vidareutbildning.

Med hänsyn till att det var mer än tio år sedan Riksrevisionen senast gjorde en översikt över studenters anställningsbarhet anser Saco studentråd anser att Riksrevisionen återigen behöver göra en utvärdering av arbetslivsanknytningen och följa upp hur lärosätena och UKÄ (tidigare Högskoleverket) har implementerat Riksrevisionens rekommendationer från 2009.

Saco studentråd föreslår i korthet att:

- resurstilldelningen till högskolor och universitet måste ge studenter på alla utbildningar kompetenser som förbereder dem för en digitaliserad och automatiserad arbetsmarknad.
- samverkansuppdraget mellan lärosäten och omgivande samhälle behöver spridas så fler får tillgång till forskningsresultat och matchningen mellan arbetsgivare och studenterna ska förbättras.
- partsråd inrättas på alla lärosäten i syfte att kontinuerlig utveckla grundutbildningen.
- alla lärosäten ger sina studenter möjlighet till valbar praktik för att uppmuntra att studenter väljer ej yrkesspecifika program eller att sätta ihop egna kurser till en examen men ändå ges möjlighet till praktisk arbetslivsanknytning.
- fackförbunden ska utvecklas och vara relevanta på en snabbt föränderlig arbetsmarknad och erbjuda nya villkor och se till så att alla anlitandeformer har fokus på arbetstagarens trygghet
- fackförbund ska ta strid för arbetstagares rättigheter och vara de som sätter agendan i debatten om arbetsvillkor så väl idag som i framtiden.
- förhandlingar ska skötas mellan parterna utan att lagstiftaren lägger sig i. Det är en modell som visat sig vara framgångsrik och måste därför behållas.

Källor:

Digital labour and development: impacts of global digital labour platforms and the gig economy on worker livelihoods (Graham, Hjort, Lehdonvirta 2017)

Framtidens färdigheter i ett digitaliserat arbetsliv, (Futurion, 2017)

Förening och förändring – Om facklig organisering i framtiden, (Futurion, 2019)

Generation engagemang & trygghet - om ungas syn på livet och framtiden (LO och Ungdomsbarometern, 2018)

Gig-ekonomi, Paradise Hotel och soffan från Vänner - PP3

Saco Studentråd- Politiskt program 2017-2020

Studenternas anställningsbarhet- regeringens och högskolans insatser (RiR 2009:28)

Tillbaka till högskolan (Saco, 2019)

The Future of Jobs - Reports (World economic Forum, 2016)

Undersökningen Nyexaminerade akademiker om sin studiegång, framtiden och facket mm, november 2019

Äntligen måndag, arbetsmarknad för alla- lärobok i karriärkunskap, karriärhälsa och policy (Torild Carlsson, 2018)

Saco studentråd är Sveriges största studentfackliga centralorganisation och utgör student- och framtidsrösten inom Saco. Studentrådet arbetar med frågor som rör högre utbildning, arbetsmarknad och välfärd.

Runt 100 000 av Sacos ca 700 000 medlemmar är studenter, vilka är organiserade i de flesta av Sacos 21 medlemsförbund. Sacos studentsektioner samlar medlemmar inom nästan alla utbildningar på högskoleorter över hela landet. Medlemmarna är allt från högskolenybjörjare till studerande på forskarutbildningen – morgondagens utförare.

